

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

De Uitdienstbode

Magazine UvA-senioren

Inhoud

Nummer 1-2, 2025

Victor Kal

Over Nietzsches
ogenblik

Lof op de Kinine

UvA-Erfgoed

Hans en Onno Blom

Over Oorlogsdulf
en hun familie-
geschiedenis

Christel van Rooy

Een prettig
gesprek

Pieter van Broekhuizen

Over milieu en
autoband

Sweelinckorkest

Een concert van
Pioniers

Verder:

Introducties: p.13 Lidie Koeneman p.16 Marijke de Groot p.20 Ria Winters
p.12 In beeld p.19 Boek p.21 Het getal p.22 Van het bestuur p.23 Van de redactie

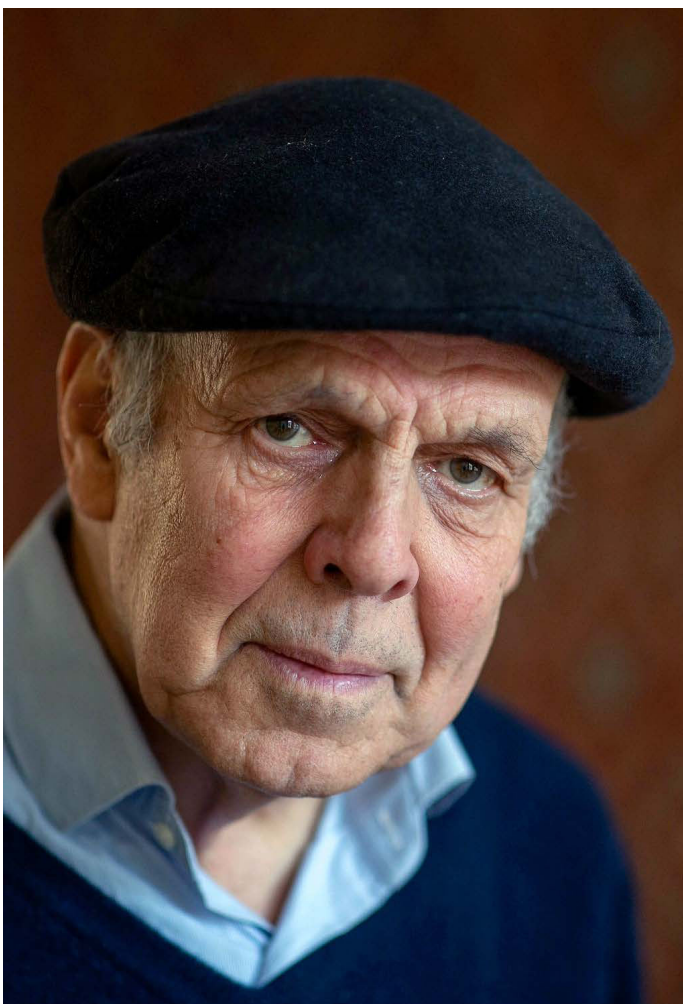
Victor Kal: *Nietzsches ogenblik*

LEZING

VOX-POP, 14 mei 2025

Op woensdag 14 mei hield Victor Kal voor de UvA-senioren een lezing over de filosoof Friedrich Nietzsche (1844-1900), een van de meest invloedrijke denkers van de moderne tijd. Volgens Hans de Vries, die Kals voordracht inleidde, is Nietzsches tijdsdiagnose ook vandaag nog zeer actueel. Zijn ideeën zijn echter niet gemakkelijk toegankelijk. De Vries benadrukte dat het doorgronden van Nietzsche wilskracht, tijd, geduld en doorzettingsvermogen vereist. Daarom was het heel fijn dat Kal, specialist in het interpreteren van Nietzsche, zijn gedachten uiteenzette voor de geïnteresseerde groep aanwezigen.

Kal was van 1994 tot 2022 universitair hoofddocent Wijsbegeerte aan de UvA en auteur van boeken onder andere over Levinas en Spinoza. In 2025 publiceerde hij *Nietzsches ogenblik* (bij uitgeverij Prometheus). In zijn voordracht besprak hij op overzichtelijke wijze

Nietzsches diagnose, remedie en resultaat van wat het betekent om als mens in een hypocriete samenleving 'soeverein' te kunnen zijn. Kals zorgvuldige analyse maakt niet alleen duidelijk wat Nietzsches provocaties betekenden, maar toonde ook zijn liefde voor mensen.

De Duitser Friedrich Nietzsche was hoogleraar klassieke talen aan de Universiteit van Bazel en maakte daar deel uit van de intellectuele klasse. Hij vond de Duitse samenleving geestdodend en burgerlijk, en de Duitsers dom. Deze houding leverde hem een isolement op. Hij was echter geen pessimist en richtte zich op het land van de toekomst dat hij Europa noemde. Hij ontwikkelde zich tot een aanhanger van het moderne atheïsme en propageerde de 'dood van God'. Nietzsche stelde als diagnose dat het negentiende-eeuwse burgerfatsoen, de houding van de 'huisdiernens' met diens voorspelbare gedrag, nihilistisch was. Hij leidde zelf een reflectief leven; hij plaatste instinct, spontaniteit en deugd op de voorgrond. De mens moest, zo bedacht Nietzsche, zijn eigen uitvinding zijn en zich niet verschuilen achter de regels die de maatschappij oplegde. Nietzsches minachting uitte zich in provocaties; dat was zijn manier om geestelijk te ontsnappen aan het maatschappelijke keurslijf.

Als mens in een hypocriete samenleving 'soeverein' kunnen zijn

Het was hem te doen om het nemen van persoonlijke verantwoordelijkheid met een nietsontziende ernst. Een dergelijke persoonlijk gevoelde verantwoordelijkheid zou het nihilisme en de hypocrisie, waarin zijn samenleving zich had laten vangen, moeten doorbreken. Dit is echter niet alleen verleden tijd. De link naar onze eigen tijd is dat wij nog steeds in dat arrangement van regels en moraliteit gevangen zitten, waarbij regels en moraliteit soms ver van elkaar staan.

Wat zag Nietzsche als remedie om een eigenmachtig, ongebonden mens te kunnen zijn? Ofschoon hij aanvankelijk eerlijk bekende dat hij het niet wist, bleef

»

hij toch niet helemaal zonder oriëntatie; hij leefde in een bepaalde betovering: een toekomstverwachting. Nietzsche maakte duidelijk welke mentaliteit vereist was om de slaafse trend te doorbreken: zijn uitgangspunt was dat er een verlangen moest zijn naar 'iets': een oriëntatie zonder duidelijk ijkpunt. De mens moest wachten tot het ogenblik zich zou voordoen waarin deze zaak – dit (onbekende) prospectief – zich zou manifesteren, en hij noemde dat het 'komen van God'.

Remedie tegen de brutale singulariteit van populist en van volksmenners à la Trump

Volgens Kal behelsde deze betovering een religieus verlangen. Voor Nietzsche was een prospectieve religie in tegenstelling tot een retrospectieve religie – in de zin van dankbaarheid – beslissender. Men moest vooruitzien en zich overgeven en vertrouwen op wat komt. De moeilijkheid hiervan was dat er geen criterium is waaraan iemand zich kan vasthouden. Toch vond Nietzsche dat een mens moest vertrouwen op de rijkdom die hij bezat en op de zaak waarvan men antwoord wilde verwachten. Dit geestelijke 'offer' zag Nietzsche als de remedie tegen het nihilisme. Deze mens, die zich niet verschuilt en zich kwetsbaar opstelt, was sterker en vrijer dan de nihilistische mens. Hier leefde de hartstocht van de vrijheid. De keerzijde is dat het ook een gevaarlijk leven betekende.

Volgens Nietzsche zou een dergelijke singuliere houding van de mens, die zich niet verschuilt achter een systeem van regels maar zich kwetsbaar opstelt, dus een remedie tegen het nihilisme zijn. Deze emancipatoire singulariteit en het persoonlijke vertrouwen zouden de kracht van de moderne vrijheid zijn. En door dat ogenblik van vertrouwen telkens opnieuw tegemoet te zien verwerft een leven tegelijk grote allure en bescheiden inhoud.

Er is dan sprake van een kwetsbare singulariteit. De stelling van Kal is nu dat deze kwetsbare singulariteit de remedie kan zijn tegen de brutale singulariteit van de populist, van volksmenners à la Trump en die teruggaat op het Duitse fascisme.

Het punt dat Kal maakt is dat er in onze eigen moderne wereld geen vergelijkbaar verhaal bestaat; Nietzsches denkstructuur is geen gemeengoed geworden. Er is veel onderwijs maar we leren hierover niks. Volgens Kal is dat catastrofaal. Als belofde toegift gaat Kal nog kort in op de vraag hoe joods Nietzsche was. In de Torah zag hij rechtvaardigheid en in het isolement waarin hij was beland betekende het jodendom vriendschap voor hem. Antisemitisme werd door hem regelmatig scherp veroordeeld.

Voorafgaand aan zijn lezing had de spreker vriendelijk geïnformeerd wie er wel eens iets van Nietzsche had gelezen. Dat viel niet tegen en er kwamen uiteenlopende vragen uit de zaal zoals over de betekenis van Pascal voor Nietzsche. Tenslotte volgde er een discussie over het begrip van de morele singulariteit dat Nietzsche zo vurig verdedigde en dat nu in onze tijd met de toeslagen- en andere affaires actueler is dan ooit. Het was dan ook een bijzondere en boeiende middag die afgesloten werd door Kees Piena met de woorden: "we zijn nooit te oud om te leren".

► **Marijke de Groot en Ria Winters**

Lof op de kinine

Over drie tekeningen van Willy Sluiter

Drie kleurrijke krijttekeningen van Willy Sluiter, die als een strip naast elkaar zijn ingelijst, dragen sinds kort de titel *Lof op de kinine*. Inclusief houten lijst is het ensemble ruim 1 meter hoog en 3 meter breed. Het werk roept allerlei vragen op, met name over de opdracht en de aanleiding.

De eerste tekening representeert middels een uitgemergelde, halfnaakte vrouw in een tropische omgeving ellende vanwege malaria; op de middelste tekening heerst vrolijkheid zoals te zien is aan de dansende mensen rond een standbeeld van de ontdekkers van kinine; en op de derde tekening heerst – wederom in een tropisch landschap – bedrijvigheid en voorspoed dankzij kinine. De afgebeelde mensen

Kinine en malaria

Kinine wordt onttrokken aan de bast van de zogenaamde cinchona- of kinaboom, die oorspronkelijk alleen in Latijns-Amerika groeide. De medicinale werking is sinds ongeveer 1630 bekend. In 1820 werd het werkzame bestanddeel geïsoleerd door de Franse apothekers Pierre Pelletier en Joseph-Bienaimé Caventou. Het middel bleek een uitkomst tegen malaria, een levensbedreigende ziekte, die zich met name in vochtige (sub)tropische gebieden voordoet.

Halverwege de negentiende eeuw verplaatsten Nederlanders en Britten de kweek van kinabomen vanuit Latijns-Amerika naar hun eigen koloniën. Kinine kon vervolgens doeltreffend worden ingezet voor de

Lof op de kinine, krijttekening 1931, door Willy Sluiter (1873-1949). Collectie Allard Pierson. Foto: G.J. van Rooij

zijn vooral bewoners in of uit koloniale gebieden, en de opschriften zijn in het Frans. In 1988 werd dit drieluik door een oud-medewerker van de opgeheven Subfaculteit Farmacie aan het Universiteitsmuseum De Agnietenkapel overgedragen. Vervolgens werd het werk meer dan twintig jaar geleden in bruikleen gegeven. Het hangt nu in een krappe ruimte aan een achterwandje van een keukenblok op de achtste verdieping van gebouw B van het Roeterseilandcomplex. Daar is het Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR) gevestigd. Het werk behoort tot de Collectie farmacie van de Universiteit van Amsterdam.

instandhouding van het koloniaal bestuur en de exploitatie van koloniën, want het middel was niet alleen te gebruiken door uitgezonden ambtenaren, zendelingen en missionarissen, maar ook door de inlandse bevolking. Daarnaast wisten vooral de Nederlanders er ook geld aan te verdienen. Met hulp van Utrechtse wetenschappers werd eerst een bepaalde soort, de *Cinchona ledgeriana*, geselecteerd omdat die de hoogste opbrengst aan werkzame stoffen bevatte. Met het eindproduct zouden de Nederlanders vervolgens de wereldmarkt veroveren. Een cruciale rol hierin was weggelegd voor het Kina-Bureau in Amsterdam, dat in 1913 werd opgericht. Om de markt te bewerken werd vervolgens in

»

1923 – als onderdeel van het Kina-Bureau – het ‘Bureau ter bevordering van het gebruik van kinine’ opgezet. Deze inspanning resulteerde nog tijdens het Interbellum in een marktaandeel van ruim 90%.

“Reclamateekeningen”

De kunstenaar Willy Sluiter (1873-1949) kreeg de opdracht om, zoals hij het zelf omschreef, “reclamateekeningen” te maken. Sluiter was een veelzijdig en productief schilder van strand- en

'de oervorm van kartelvorming in de farmaceutische industrie'

visserijaferelen, van vriendenportretten en portretten in opdracht, ontwerper van boekbanden en maker van karikaturen en politieke tekeningen, maar ook van affiches en reclamateekeningen. Hij bouwde een enorm netwerk op van kunstbroeders, kunstliefhebbers en mogelijke opdrachtgevers. Ook reisde hij veel. In dit verband kan niet onvermeld blijven dat hij op uitnodiging (dus gratis) van de Stoomvaart Maatschappij Nederland in 1923 een wereldreis maakte met als eindbestemming het toenmalige Nederlands-Indië. Daar bezocht hij onder meer de Preanger, een bergachtig gebied op West-Java waar thee- en kinaplantages waren aangelegd.

Aanleiding voor de opdracht aan Sluiter was de wereldtentoonstelling van 1931 in Parijs, met koloniën als thema. Nederland pakte uit met een paviljoen in koloniale stijl, dat na een tussentijdse brand (waarbij veel kunstschaten verloren waren gegaan) in veertig dagen weer was opgebouwd. Met de deelname was een bedrag gemoeid van 500.000 gulden, geheel en al ten laste van de ‘Indische schatkist’; dat is omgerekend naar nu 5.671.000 euro.

De tekeningen waren duidelijk bedoeld om een Frans publiek te behagen. Afgezien van de opschriften in het Frans gebeurde dit opzichtig met de middelste

tekening waar ‘inheemse’ bevolking danst rondom het standbeeld voor Pelletier en Caventou, de ontdekkers van kinine, dat in 1900 in Parijs was opgericht. Het tropische landschap rechts met zijn vruchtbare sawa’s doet vooral denken aan Indonesië, maar moest kennelijk doorgaan voor landbouwgebied in voormalig Indo-China – het huidige Vietnam, Laos en Cambodja – dat tot 1954 Frans koloniaal bezit was. Het werk past geheel binnen de filosofie van het Bureau ter bevordering van het gebruik van de kinine. Het Kina-bureau stelde zich tot taak om kinine niet alleen als medicijn tegen malaria en andere koortsveroorzakende ziektes onder de aandacht te brengen, maar ook als preventief middel om malaria te voorkomen. Het Bureau was bovendien zoals al eerder gesteld gericht op bevordering van de Nederlandse handelsbelangen. Om de monopoliepositie op de kinine markt te verwerven hadden de kinabastproducenten de drie kininefabrieken, waarvan twee in Nederland en één bij Bandoeng, in een kartel verenigd; het wordt wel de oervorm van kartelvorming in de farmaceutische industrie genoemd. Voor de Franse koloniale markt moest dus tijdens deze wereldtentoonstelling reclame worden gemaakt. Opvallend vond ik dat een deel van de derde tekening van Willy Sluiter lijkt te refereren aan het logo van zijn opdrachtgever: die bestaat ook uit een man die waterbuffels met een ploeg door de sawa’s leidt.

Overigens werd Sluiter, blijkens het ontvangen overzicht uit zijn kasboek over de periode 1925-1931, door het Bureau ter bevordering van het kininegebruik niet alleen ingeschakeld voor deze wereldtentoonstelling, maar ook voor affiches ter bevordering van kininegebruik in Algiers (toentertijd Frans), Tunis (idem), Servië en Nederlands-Indië. De bedragen die hij daarvoor per tekening ontving varieerden van 250 tot 300 gulden. Voor deze opdracht kwam dat neer op 1200 gulden – dat komt overeen met bijna 30.000 euro nu –, dat was kennelijk inclusief een ontwerp. *Lof op de kinine*, al sinds vele decennia UvA-Erfgoed, diende als propagandamiddel vooral de Nederlandse koloniale belangen.

► **Marian Schilder**

Met dank aan Jolande Roest, John Kleinen en Arend-Jan Sleijster

Hans en Onno Blom over *Oorlogsduif*

LEZING

VOX-POP, 12 maart 2025

De uitnodiging van het bestuur van de UvA-senioren voor een voordracht van Hans en Onno Blom over Onno's boek *Oorlogsduif: een familiechroniek* (De Bezige Bij, 2024) deed mij snel beslissen: hier zou ik naar toe. Bij het verschijnen was dit boek positief gerecenseerd en een optreden van vader en zoon samen wilde ik graag meemaken.

Waar gaat het boek over?

Onno Blom beschrijft het oorlogsverleden van zijn familie. Zijn grootvader Jan Blom zat tijdens de oorlog in het verzet, terwijl zijn overgrootouders en de zeven broers en zusters van zijn grootvader tot het einde van de oorlog actief lid waren van de NSB. Over dit verleden van een verscheurde familie werd in huize Blom weinig of niet gesproken.

Vijf jaar geleden nam Onno het initiatief samen met zijn vader onderzoek te doen naar het verleden van zijn grootvader, overgrootvader en de oudooms en -tantes. Hans Blom had aanvankelijk weinig zin om zich te verdiepen in de geschiedenis van zijn eigen familie, maar uiteindelijk stortte hij zich volop in het onderzoek. Hij was niet te stoppen, aldus Onno. Resultaat: een omvangrijk boek, geschreven door Onno, maar zonder hulp van Hans Blom was de kroniek niet tot stand gekomen. Het boek is dan ook opgedragen aan zijn vader.

Welkom

Met ongeveer zestig aanwezigen is de bijeenkomst goed bezocht. Kees Piena heet de twee sprekers van harte welkom en memoreert hun beider verleden met de UvA. Hans Blom (1943) was vanaf 1970 verbonden aan de studierichting Geschiedenis van de UvA, sinds 1983 als hoogleraar Nederlandse Geschiedenis. Vanaf 1996 tot zijn pensionering was hij, met behoud van het hooglerschap, directeur van het NIOD. Zoon Onno Blom (1969) studeerde Nederlandse Taal- en Letterkunde en Culturele Studies aan de UvA. Aan de Universiteit van Leiden promoveerde hij in 2017 op zijn biografie over Jan Wolkers.

In de oorlog gezogen omdat de oorlog mij zocht

Hans Blom neemt als eerste het woord. Hij onderstreept zijn verbondenheid met de UvA, ook al heeft hij in Leiden gestudeerd, waar hij ook gepromoveerd is. “De UvA is mijn universiteit, een chaotische universiteit, en juist daarom zo aantrekkelijk.” Een groot deel van zijn wetenschappelijke loopbaan besteedde hij aan de Tweede Wereldoorlog. Zijn familiegeschiedenis had hier volgens hem niets mee te maken. Aan het begin van zijn loopbaan hield hij zich vooral bezig met de verzuiling. “Maar”, zei hij, “ik werd in de oorlog gezogen, omdat de oorlog mij zocht.”

Bij zijn benoeming als hoogleraar in 1983 koos Blom in zijn oratie voor de Tweede Wereldoorlog: ‘Tussen goed en fout: nieuwe gezichtspunten in de geschiedschrijving 1940-1945’. Moet de geschiedschrijving in de ban zijn van goed en kwaad? Het onderzoek naar de bezettingstijd moet afstandelijk en analytisch zijn. Het morele oordeel van de historicus zou het onderzoek niet mogen beïnvloeden. Zijn oratie deed veel stof opwaaien en werd beschouwd als kritiek op het goed-fout-denken van Lou de Jong.

Toen Hans in 2010 een toespraak hield in kamp Westerbork, waar na de bevrijding een groot deel van zijn foute familie terecht was gekomen en waar zijn grootvader was overleden, zei hij nog: “Persoonlijk heb ik geen behoefte de details te kennen en ze zijn hier niet van belang.”

Hierna krijgt Onno Blom het woord en vertelt hoe hij de 'olympische desinteresse' van zijn vader wist te

»

doorbreken. De woordenstroom in de presentatie van zijn vader zojuist noemt hij illustratief voor hoe het er thuis toeging. Veel verbaal geweld waartegen hij en zijn broer zich met verve probeerden staande te houden.

Kistje

Onno groeide op in vrede, in weelde en in een warm gezin. Hij kon vroeg lezen, vond lezen heerlijk en verbleef graag in de studeerkamer van zijn vader. Hij was gefascineerd door boeken. In deze studeerkamer vond hij, toen hij ongeveer zes jaar was, een heel spannend bruin kistje. Het kistje heeft Onno meegenomen om ons te laten zien, waarmee zijn verhaal meteen tot de verbeelding spreekt. In het kistje zaten documenten van zijn grootvader Jan Blom, de natuurkundeleraar, overleden in 1975. Heel intrigerend waren de twee verschillende persoonsbewijzen van zijn grootvader, onder verschillende namen.

Herinneringen aan zijn grootvader waren voor Onno vooral emoties, hij was vijf jaar toen opa Jan overleed. De verhalen over de verdeelde familie tijdens de oorlog kende hij, maar er werd nauwelijks over gesproken. Onno wist dat zijn grootvader in 1943 per brief het contact met Onno's familie had verbroken, maar na de oorlog was de band hersteld en aan het contact met zijn oudooms en -tantes bewaarde hij goede herinneringen, hij vond ze leuk. Beide tantes waren al stokoud, 100 en 97.

Onno wilde een persoonlijk boek, niet per se een wetenschappelijk verhaal. Hij ging het boek schrijven vanuit zijn perspectief; Hans gaf steeds commentaar op

het geschrevene. Over de familie wist Onno maar weinig, samen hebben ze veel uitgezocht en veel gevonden. Grootvader Jan was niet de held, dat was zijn beste vriend Philip Pander, een verzetsman die werd verraden en vier dagen voor de bevrijding werd geëxecuteerd. In het gezin gold Philip Pander als een voorbeeld.

Vragen uit de zaal

De eerste vragensteller vroeg zich af hoe wij ons zouden hebben gedragen, als wij tijdens de Tweede Wereldoorlog volwassen waren geweest.

Hans: "Als historici kunnen we terugkijken en weten we hoe het gegaan is. We weten ook heel veel niet. Wat we nu weten wisten we toen niet. Ga je in het verzet? Nee, de meeste mensen kwamen niet in het verzet."

Onno: "Ik denk dat je het niet kunt weten. De druk bepaalt wat je gaat doen. Toevallige omstandigheden bepalen veel in je levensloop."

Hans vertelt als voorbeeld over zijn vader die begin jaren dertig lid was van de NSB, en enkele jaren later zijn lidmaatschap opzegde. Vanaf 1933 mochten ambtenaren geen lid zijn van een extremistische partij. "Gered door de gong", aldus Hans. Stel dat het ambtenarenverbod er niet was gekomen, dan was hij misschien lid gebleven. En dat hij in het verzet zat, kun je ook toeval noemen. Ons bestaan wordt bepaald door talloze toevalligheden. Het boek illustreert dit.

Iemand anders uit de zaal vroeg of de verhalen van de tantes klopten met wat de Bloms zelf hadden uitgezocht. Hans: "Jawel, maar ze waren ook goed in dingen niet vertellen. Ze waren verder tot alles bereid, zoals meegaan naar Westerbork. We mochten hun strafdossiers inzien. Ze hoopten wel dood te zijn als het boek uitkwam. Voor de voltooiing van het boek zijn ze overleden, drie maanden na elkaar, in 2021 en 2022." Wat heeft het boek gebracht? Onno is er wijzer en treuriger door geworden. Hoe tragisch kan het leven lopen.

En wat bracht de bijeenkomst ons, de bezoekers? We luisterden geboeid. Het optreden van de twee heren was informatief, inspirerend, bijzonder en bij tijd en wijle hilarisch: de literaire en romantische zoon versus de wetenschappelijke en analytische vader. Veel redenen voor mij om na afloop het boek te kopen. Gesigneerd, uiteraard. ► **Lidie Koeneman**

Met dank aan Marijke de Groot voor het meelezen

Christel van Rooy

Een globetrotter aan de wieg van de internationalisering van de UvA

EEN PRETTIG GESPREK

Zodra de dagen donker en korter worden begin ik uit te zien naar de jaarlijkse kerstlunch van de seniorenkring. Het was daarom schrikken toen er even sprake van was dat er aan deze zo gewaardeerde traditie door geldgebrek een einde zou komen, maar de speech van de voorzitter stelde ons enigszins gerust. De financiële soep wordt kennelijk minder heet gegeten dan de populaire kerstlunchkroketten. Gelukkig maar want ik ontmoet tijdens zo'n lunch altijd interessante senioren die ik nog niet kende. Dat was ook deze keer het geval want ik liep toevallig Christel van Rooy tegen het lijf en het gesprek dat direct op gang kwam was zo boeiend dat wij elkaar de hele middag niet meer hebben losgelaten. Christel heeft indertijd aan de wieg gestaan van de internationalisering van onze universiteit. Die trend was zo'n dertig jaar geleden heel vernieuwend, maar is tegenwoordig misschien wat doorgesloten. Ik besloot Christel te interviewen. Na wat tegenstribbelen stemde zij toe, en zo kwam het dat ik op een kille januariochtend naar de grachtengordel liep waar zij woont.

Het is altijd weer een verrassing om te ontdekken waar en hoe mijn gesprekspartners wonen. Deze keer werd ik ontvangen in een heel klein, heel knus appartementje gelegen in het achterhuis van een voornaam grachtenpand. Christel leidde mij rond en gaf uitleg:

“Toen ik dit huis in 1990 kocht, vond men eigenlijk dat je niet kon wonen in een ruimte van 62 vierkante meter. Veel te klein! Tegenwoordig is een tiny house juist in de mode en zijn dit soort appartementen in het historische centrum van de stad juist erg geliefd. Ik kijk dan wel niet uit op de gracht, maar ik geniet erg van het uitzicht op de zogenoemde ‘keurtuinen’. Vooral in de zomer is het hier een groene oase van rust.”

Wij installeerden ons op de bank om aan het interview te beginnen.

Je hebt nogal wat Indonesische snuisterijen verzameld zie ik. En nu herinner ik mij dat je tijdens de kerstlunch hebt verteld dat je bent opgegroeid in voormalig Nederlands-Indië.

“Ja. Ik denk dat er niet veel mensen meer zijn die kunnen zeggen dat zij in Batavia zijn geboren. Ik kwam daar in september 1949 ter wereld, net vóór de officiële onafhankelijkheid op 27 december van dat jaar.”

Woonden jouw ouders al lang in Nederlands-Indië?

“Mijn familie van vaders kant nog niet zo heel lang. Mijn grootvader hield van reizen, had een talenknobbel en wilde fortuin maken in Indië. Hij had een studie gekozen waarmee hij zich nuttig kon maken in de tropen en was veearts toen hij aan het avontuur begon. De familie van mijn moederskant daarentegen woonde al eeuwen in Nederlands-Indië.”

Je hebt nog een staartje meegemaakt van een maatschappij die nu niet meer bestaat. Hoe zag die samenleving eruit?

“De samenleving in Nederlands-Indië was een grote melting pot. Naast de plaatselijke bevolking waren er ook bevolkingsgroepen uit andere delen van Azië onder wie veel Chinezen. En natuurlijk Europeanen, die niet alleen uit Nederland afkomstig waren.

»

Het is nu volstrekt taboe maar je maatschappelijke positie werd bepaald door kleur: hoe Europeeser je afkomst, hoe hoger je plaats op de sociale ladder. Iedereen was zich daar zeer van bewust en wist precies in percentages de mate van iemands blankheid uit te drukken.”

Iedereen wist precies in percentages de mate van iemands blankheid uit te drukken

Het doet mij aan Zuid-Afrika denken.

“Ja, er heerste ‘apartheid’ in Nederlands-Indië. Mijn vader was trouwens totaal niet gevoelig voor raciale afkomst. Hij was om zo te zeggen kleurenblind. Van mijn moeder kan ik dat niet zeggen.”

Hoe lang heb je in Indonesië gewoond? Zijn je ouders direct na de onafhankelijkheid naar Nederland gekomen?

“De onafhankelijkheid plaatste mijn ouders voor een enorm dilemma want zij hielden van het land dat ook hún land was. Maar Soekarno stelde de inwoners van het onafhankelijke Indonesië voor een onverbidelijke keuze. Als je in het land wilde blijven moest je kiezen voor de Indonesische nationaliteit. Voor mijn vader, die bij het KNIL had gezeten, was dat natuurlijk geen optie. Hij had Indologie gestudeerd in Leiden en kreeg een functie bij het Hoge Commissariaat dat de overdracht van Nederland naar een onafhankelijk Indonesië moest begeleiden. Op deze manier kon hij zijn terugkeer naar Nederland tot het uiterste rekken.”

Christel en haar twee broers gingen samen met hun moeder eind 1957 naar Nederland terug. Haar vader bleef achter tot op het laatst, begin 1958.

“Mijn vader maakte gebruik van de allerlaatste gelegenheid om het land te verlaten. Soekarno had een deadline gesteld; na die datum verbleef je illegaal op Indonesische bodem en werd je opgepakt en in de gevangenis gezet. Nog net op tijd kwam mijn vader het vliegveld oprennen, gevolgd door een aantal

Nederlandse medewerkers onder wie een zeer corpulente secretaresse. Ze moesten zich over prikkeldraadversperringen heen hijsen, wat niet meeviel vanwege deze secretaresse. Het vliegtuig stond al met draaiende motoren klaar om op te stijgen.”

Je hebt acht jaar van je jeugd in Indonesië doorgebracht in een roerige periode van dat land. Heb je daar iets van gemerkt?

“Van de heftige taferelen (er dreven soms lijken in de kali, ‘rivier’ in het Indonesisch) herinner ik mij niets. Maar ja, als klein kind was je met andere dingen bezig. Die eerste jaren in de tropen hebben wel de basis gelegd voor mijn verdere leven. Ik blijf mij aangetrokken voelen door Azië en Indonesië in het bijzonder.”

Toen de vader van Christel weer veilig in Nederland was aangekomen, ging het gezin bij de grootouders in Haarlem wonen.

“Zoals veel mensen die uit Indië kwamen, woonden ze in een mooi, groot huis waar de familie kon worden ondergebracht als die met groot verlof overkwam. Daar heb ik ruim een jaar gewoond. Een zeer leerzaam jaar. Wij woonden op de bovenetage maar ik was vaak beneden bij mijn grootouders, die een uiterst traditioneel huwelijk hadden. Opa was zeer dominant; had zijn eigen luie stoel bij het raam en eiste dat de avondmaaltijd stipt om 6 uur door mijn oma werd opgediend. Dat voorbeeld heeft bij mij de kiem gelegd voor mijn gevoeligheid voor machtssituaties. Ik wist vanaf dat moment dat ik niet zo’n leven zou leiden.”

'zij hielden van het land dat ook hún land was'

Waar gingen jullie na dat jaar naartoe?

“Mijn vader wilde onder geen beding in Nederland blijven (mijn moeder trouwens ook niet) en het lukte hem om via Buitenlandse Zaken naar Australië uitgezonden te worden, een land dat hij al kende omdat hij daar ooit een militaire training had gevolgd. Van mijn negende tot mijn veertiende heb ik daar gewoond en onderwijs gehad op een nonnenschool.”

Dat was waarschijnlijk wel even wennen. Je kwam in aanraking met een heel ander schoolsysteem en je sprak nog geen Engels.

“Nou, de eerste dag op mijn nieuwe school staat mij nog goed bij! Een non was zo verbolgen dat ik geen Engels begreep dat zij mij een pak slaag gaf. Het was sadisme en al kende ik het woord niet, het voelde wel zo. Toen ik het voorval thuis vertelde, is mijn vader naar die non gestapt en heeft haar te kennen gegeven dat, als zij mij nog met één vinger zou aanraken, hij haar een pak rammel zou geven. Het bijzondere was dat mijn vader erop stond dat ik bij het onderhoud aanwezig was. Zo maakte hij van het incident een leermoment niet alleen voor de non, maar ook voor mij. Ik heb er veel aan gehad in mijn leven. Ook al vindt men mij soms kattig, ik heb geleerd om voor mijzelf op te komen!”

Een tweede belangrijke leermoment in je leven.

“Zeker toen ik zag dat de andere kinderen wel werden geslagen zonder dat hun ouders daartegen protesteerden! Ik herinner mij een leerling die wel in opstand kwam tegen de pedagogische methode die op school werd gehanteerd. Een leerling met lange, gekleurde nagels, die ostentatief in de klas door de non werden afgeknipt.”

In 1964, na weer een verlof in Nederland, vestigden haar ouders zich in Amerika, Maryland, waar Christel haar middelbare schoolopleiding vervolgde.

“Ik was in Nederland een half jaar niet naar school geweest, maar dat vond mijn moeder, die zelf onderwijzeres was, geen probleem. In Maryland kwam ik in de Senior High School terecht waar ik op mijn zeventiende mijn Academic High School-diploma haalde.”

**'dan ben je altijd
verzekerd van een baan'**

Is dat een soort vwo-diploma?

“Dat komt er wel op neer maar zo'n diploma omvat eigenlijk meer dan louter de intellectuele vakken die in

Nederland toegang geven tot een universitaire studie. Je kunt kiezen uit een heel scala aan vakken die meetellen voor het eindexamen, zoals muziek, toneel, literair schrijven, sport. Maar er worden ook allerlei praktische vaardigheden aangeboden. Mijn vader heeft dat altijd erg gestimuleerd. Zo vond hij het belangrijk dat ik mijn typediploma haalde op school, want 'dan ben je altijd verzekerd van een baan' was zijn argument. Je kon ook je rijbewijs halen op school. Dat ging met behulp van simulatoren voordat je nog een paar lessen kreeg om af te rijden. Dat kon al op je zestiende. Maar omdat mijn vader dat te jong vond moest ik nog een jaartje wachten. Ik kreeg wel meteen een auto na het behalen van mijn rijbewijs.”

**Dat slungelachtige, brutale gedrag
van leerlingen die op voet van
gelijkheid met je wilden omgaan**

Toen ging je naar de universiteit. Wat heb je gestudeerd?

“In Amerika word je met de juiste cijfers en vooropleiding altijd geaccepteerd door de universiteit van de staat waar je woont. Ik ging dus studeren aan de universiteit van Maryland, vond onderdak op de campus en begon aan een studie biologie.”

Er brak een drukke tijd aan voor Christel. Want zoals de meeste Amerikaanse jongeren was zij vanaf de middelbare school gewend om studie te combineren met een bijbaan. Haar colleges begonnen om 8 uur in de ochtend en zij werkte drie avonden in de week en de hele zaterdag in een groot warenhuis. Toen zij 21 was behaalde zij haar bachelor en besloot zij naar Nederland te gaan om daar verder te studeren aan de UvA. Zij vestigde zich toen definitief in een land waar zij tot dan toe alleen met groot verlof verbleef. Na een jaar medicijnen stapte zij over naar Engelse Taal- en Letterkunde.

Was de overgang naar Nederland en het Amsterdamse studentenleven een cultuurshock voor je?

“Mijn positie was nogal ongemakkelijk. Veel Amsterdamse studenten sympathiseerden met linkse ideologieën en ik werd, omdat ik uit Amerika kwam, met

de nek aangekeken vanwege de oorlog in Vietnam. Maar als ik had meegedaan zou ik mijn vader, die diplomaat was, in moeilijkheden hebben gebracht. Verder had mijn verhuizing naar Nederland ook positieve kanten: ik leerde opeens allerlei familieleden kennen, en dat was fantastisch.”

Wat ging je doen toen je de studie Engels had afgerond?

“Ik werd lerares Engels en heb lesgegeven op het Goois Lyceum in Bussum en op het Ignatius in Amsterdam; ik ben ook kort docent geweest aan de pabo en drie jaar wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit Utrecht. Omdat het om een vervanging ging werd die aanstelling niet verlengd. En eigenlijk is het ook niets voor mij om voor een groep te staan. Het middelbaar onderwijs vond ik ronduit verschrikkelijk! Ik ergerde mij aan dat slungelachtige, brutale gedrag van de leerlingen die maar op voet van gelijkheid met je wilden omgaan. Ik heb er nooit aan toe gegeven en was een van de weinigen op school die mij niet met mijn voornaam liet aanspreken.”

En na zeven jaar was de redding nabij.

“Gelukkig wel want ik begon behoorlijk depressief te worden. Ik solliciteerde bij het NACEE (Netherlands America Commission for Educational Exchange – red.) en werd uit 66 kandidaten uitgekozen voor de functie van educational advisor. Ik heb voor die Amerikaanse organisatie van 1985 tot 1990 voorlichting gegeven aan mensen die in de VS wilden gaan studeren.”

In 1990 stopte je met jouw advisorship. Ben je toen bij de UvA gekomen?

“Ja. 1990 is weer zo’n cruciaal jaar in mijn leven. Mijn relatie van zestien jaar was kort daarvoor geëindigd; ik kocht dit huis aan de Keizersgracht en ik kreeg een baan bij de UvA waar ik meewerkte aan de oprichting van een Engelstalig programma, bedacht door de hoogleraren Cees van der Eijk en Meindert Fennema van politicologie, en Rob Hagendijk van wetenschapsdynamica. Er was nog niets op dit gebied en het opzetten van zo’n onderwijsprogramma om buitenlandse bachelorsstudenten over te halen om hun master aan de UvA te halen, was pionierswerk. Er werden cursussen aangeboden over de thema’s Gender, Ethnicity, Women’s studies, Intercultural

Communication. Dat waren sexy onderwerpen in de jaren '90, en eigenlijk nog steeds. Het onderwijs moest door goede docenten in het Engels worden gegeven. Nederlandse studenten konden ook een of meerdere cursussen volgen binnen het kader van hun master.”

Hoe ervoeren die buitenlandse studenten het leven in Amsterdam?

“Sommige studenten konden slecht omgaan met de vrijheid die zij voor het eerst beleefden in Amsterdam. Ik heb studenten meegemaakt die in een identiteitscrisis terechtkwamen en niet wisten om te gaan met al die meisjes achter de ramen op de Wallen en de overal verkrijgbare drugs en alcohol. Soms kwam hun studie in het slop en een keer raakte een jongen zo in psychische nood dat hij opgenomen moest worden. Gelukkig waren dat uitzonderingen en pasten de meesten zich goed aan. Vooral de studenten uit Scandinavië en Hongarije waren erg goed; met name hun Engels was van een heel hoog niveau.”

De stamvader van mijn moederskant ligt in de Oude Kerk begraven

Hoe lang ben je werkzaam geweest bij internationalisering?

“Tot 2004. Toen ben ik met vervroegd pensioen gegaan bij een van de bezuinigingsrondes. De laatste twee jaar voor mijn pensioen was ik gedetacheerd bij de Erasmus Universiteit om een talentcentrum te helpen oprichten voor docenten en studenten die zich snel Spaans, Chinees of Engels eigen moesten maken.”

Christel heeft sinds haar pensionering niet stilgezeten en tal van activiteiten ontplooid. Zo deed zij modellenwerk in reclamefilmpjes en surveilleerde zij bij examens. Ook was zij publieksmedewerker in het Paleis op de Dam.

“Ik heb na mijn pensioen ook nog een reisleidersdiploma behaald en daarna reizen begeleid naar China en IJsland. Het is zo belangrijk dat je werkt! Ik vind het kwalijk dat het in Nederland voor vrouwen nog steeds niet gewoon is om een fulltimebaan te hebben.”

Foto: John Kleinen

Het was het jaar 1972. Het Comité Jongeren voor Vietnam probeerde met demonstraties de landelijke politiek inzake de oorlog in Vietnam te beïnvloeden. Dit comité was een van drie landelijke organisaties die pretendeerden jongeren op een zo breed mogelijk politiek vlak te representeren. Van het communistische Algemeen Nederlandse Jeugd Verbond (ANJV) tot de VVD-Jongeren voor Vrijheid en Democratie (JOVD). Alleen insiders wisten dat het communistische ANJV het comité domineerde.

Op den duur zou dat tot grote onderlinge onenigheid leiden, wat gevolgen had voor de invloed die de Vietnambeweging op de regering wist uit te oefenen. Pas tegen het eind van het jaar kwam daar verandering in toen Nixon, gesterkt door zijn herverkiezing, opdracht gaf de bombardementen op Noord-Vietnam te hervatten. Historicus Rimko van der Maar concludeerde in zijn proefschrift uit 2007 over de Nederlandse Vietnambeweging al dat het indertijd nauwelijks nog omstreden was om kritiek te uiten op de VS maar ook dat het politieke protest tegen het Vietnamconflict geen brede aanhang had. Zijn recent verschenen geschiedenis van de Vietnamoorlog *In de ban van Vietnam* gaat nog een stap verder en concludeert dat de lange arm van Hanoi met succes de publieke opinie wist te beïnvloeden. Mijn eigen rol bij de protesten uit die tijd was onder meer die van ASVA- en UvA-fotograaf, die voor de troepen uit de demonstraties in beeld bracht. Mijn protest tegen de Amerikaanse oorlog in Vietnam leidde tot bredere wetenschappelijke belangstelling en dus bestudering van het land en zijn cultuur.

► John Kleinen

Heb je ook hobby's?

“Jazeker. Ik heb altijd getennist, ik ga vaak naar het museum en sinds mijn pensionering heb ik zangles en doe ik mee aan zangprojecten. En ik reis veel! Ik ben kortgeleden naar Indonesië geweest en ik ga binnenkort een reis maken naar Vietnam en Cambodja”.

Heb je nooit de behoefte gehad om blijvend terug te gaan naar een van de landen waar je bent opgegroeid?

“Nee, want ik ben ook in Amsterdam geworteld. Ik zal je wat vertellen. Toen het internationaliseringsprogramma feestelijk werd geopend, mocht ik de locatie bepalen waar de receptie zou plaats vinden. Ik had al heel lang een speciaal gevoel bij de Oude Kerk en ik koos voor de Sint-Sebastiaanskapel aldaar. Wij hadden een pad door de kerk gemarkeerd met

kaarsen; het was een prachtig, beetje magisch feest. Maar dat de plek een bijzondere betekenis had voor mij persoonlijk werd mij pas duidelijk toen ik er via een achternicht achter kwam dat de stamvader van mijn moederskant in de Oude Kerk begraven ligt. Op nog geen twintig meter afstand van waar ik de borrel had georganiseerd begon een deel van mijn geschiedenis. Toen ik mij erin ben gaan verdiepen, bleek ik uit een familie te komen waarvan veel leden zijn begraven in de Oude Kerk en ook elders in de stad. Over roots gesproken!”

Het interview was ten einde. Wij aten de laatste madeleines op die Christel bij de koffie op een schaalje had gelegd; zij liet mij nog het patriciërsboekje zien waarin haar familie wordt vermeld en zij gaf nog wat uitleg bij oude foto's van haar ouders en grootouders uit hun 'Indische' tijd. Toen namen wij afscheid. Na een mentale tijdreis langs vier continenten was ik weer terug in het mistige Amsterdam. ► **Henriette Ritter**

Mijn band met de UvA

INTRODUCTIE

“Om de band met je werkgever niet helemaal te verbreken kan ik je het lidmaatschap van de Kring UvA-senioren van harte aanbevelen”, aldus bestuurslid Hans de Vries bij mijn afscheid van de UvA in september 2020. Dit advies had ik niet nodig, want de Kring kende ik en *de Uitdienstbode* las ik al met plezier. Mijn dertigjarige band met de UvA wilde ik graag vasthouden. Ik werd onmiddellijk lid.

Toen Menno Polak mij bij de laatste kerstlunch vroeg of ik wilde toetreden tot de redactie, moest ik wel even nadenken. Mijn partijpolitieke activiteiten in Gooise Meren had ik net beëindigd en even geen verplichtingen vond ik heel prettig. Inmiddels heb ik volmondig 'ja' gezegd op de vraag van Menno. Ik zie uit naar een hernieuwde betrokkenheid bij de UvA door bij te dragen aan *de Uitdienstbode*.

In 1990 startte ik bij de UvA als vakreferent filosofie bij de bibliotheek van de Faculteit Wijsbegeerte. Vanaf 1997 werd deze bibliotheek onderdeel van de Universiteitsbibliotheek. Ik was verantwoordelijk voor de collectie filosofie en vanaf 2009 ook voor de collectie klassieke talen. Hiernaast was ik van 1997-2003 lid en voorzitter van de Gemeenschappelijke Ondernemingsraad Diensten (GOR) en van 2003-2009 namens de ABVAKABO lid van het Lokaal Overleg (overleg tussen het CvB en de vakbonden over arbeidsvoorwaarden en rechtspositie medewerkers). Door deze bijdrage aan de medezeggenschap is mijn band met de UvA nog sterker geworden.

Voor een vollediger overzicht van mijn werkzame leven kan ik verwijzen naar het interview met Henriette Ritter in *de Uitdienstbode* juli 2021 (in de serie *Een prettig gesprek*).

► **Lidie Koeneman**

Pieter van Broekhuizen in VOX-POP, 14 april 2025

Een grootvervuiler: de autoband

Nu het land op slot heet te zijn omdat vanwege stikstof allerlei projecten niet uitgevoerd kunnen worden is het onderwerp 'Risico's van micro- en nanoplastics voor mens en milieu' van de lezing van Pieter van Broekhuizen hoogst urgent. Maar wie dacht dat de beschuldigende vinger zou worden uitgestoken naar de veehouderij of landbouw kwam bedrogen uit. De ondertitel 'Bandenslijtage en de keuzes die we moeten maken' legde een deel van het probleem bij de toehoorders zelf, ook bij wie zich milieubewust alleen met de fiets of te voet voortbeweegt want banden en rubberzolen gebruikt iedereen.

Van Broekhuizen is een veteraan in milieustudies. Al in 1980 richtte hij met enkele collega's van de subfaculteit Chemie de Chemiewinkel op, die onderzoek deed voor de milieubeweging en andere maatschappelijke groeperingen. Nadat de subfaculteit opging in de faculteit Wis- en Natuurkunde werd de Chemiewinkel wegbezuinigd en ging met IVAM BV – een *environmental services* bedrijf – in 1993 op in de holding van de UvA, tot ook dit in 2016 werd opgeheven. Van Broekhuizen was een half jaar eerder met pensioen gegaan, maar ging daarna met collega's door met onderzoek in het Europees project 'Nano Risk Governance' (NanoRigo). Intussen was hij op 62-jarige leeftijd alsnog gepromoveerd.

Plastics

Van Broekhuizen begon zijn vertoog met het voor niet-chemici onder de toehoorders uitleggen van enkele basisbegrippen. 'Plastic' is een verzamelnaam voor allerlei kunststoffen die worden aangetroffen in verpakkingsmateriaal en vele andere toepassingen. Ook natuur- en synthetisch rubber zijn flexibele plastics.

Elk jaar half Amsterdam aan bandenslijpsel

Er zijn micro- en nanoplastics, die van elkaar verschillen vanwege hun afmetingen van respectievelijk 1 tot 100 nanometer voor nanodeeltjes en 0,1 tot 10 micrometer voor microdeeltjes, beter bekend als fijnstof. Er zijn ook grove deeltjes groter dan 10 micrometer, maar die blijven verder buiten beschouwing. Bij inademing komen grove en fijnstofdeeltjes vooral in de bovenste delen van de luchtwegen terecht maar nanodeeltjes dringen door tot in de longblaasjes en verspreiden zich vandaar via de bloedbaan door het lichaam. Ze kunnen chronische ontstekingen, longtumoren en hart- en vaatziekten veroorzaken en schade toebrengen aan organen en het zenuwstelsel.

Nanodeeltjes hebben geen massa of gewicht, maar bij elkaar genomen beslaan ze wel een grote oppervlakte. Daarom acht Van Broekhuizen het zinvoller om bij het bepalen van blootstelling niet de hoeveel grammen per volume te meten, zoals in vrijwel alle regelgeving en normering gebeurt, maar de oppervlakte van nanodeeltjes per volume. Dat geeft een beter inzicht in de risico's en in hoe deze te verkleinen.

Waarom nu onderzoek naar autobanden?

Van Broekhuizen begon met een vriend het Europese project NanoRigo, om een systeem te ontwikkelen voor het op een inclusieve, verantwoorde en transparante wijze nemen van beslissingen over nanoplastics. Hiervoor was een praktijkvoorbeeld nodig: de autoband. Doorgaans kijken beleidsmakers en de industrie naar wat er in de autoband gaat, maar wat 'eruit' komt en het milieu ingaat is vaak heel anders. Om de risico's van de

»

autoband te kunnen beheersen moet juist dat in kaart gebracht worden.

Bandenslijtage van SUV's en EV's is 30% hoger

Een Duitse studie toonde aan dat autobanden 88% van microplastics die in het milieu belanden leveren. Vrachtwagens nemen hiervan het grootste deel voor hun rekening, gevolgd door autobussen, de SUV, de personenauto, de motor, de fatbike, de skater, de fiets en de schoen.

Om de omvang van het probleem enigszins voorstelbaar te maken rekent Van Broekhuizen voor dat jaarlijks in Nederland 110 km² autobandenslijpsel wordt geproduceerd, de helft van de oppervlakte van Amsterdam. Wereldwijd is dat jaarlijks zo'n 6 miljoen ton.

Vele belangen

In discussies over microplastics wordt de autoband nauwelijks genoemd omdat er veel partijen bij betrokken zijn die elk andere, vaak tegenstrijdige belangen vertegenwoordigen.

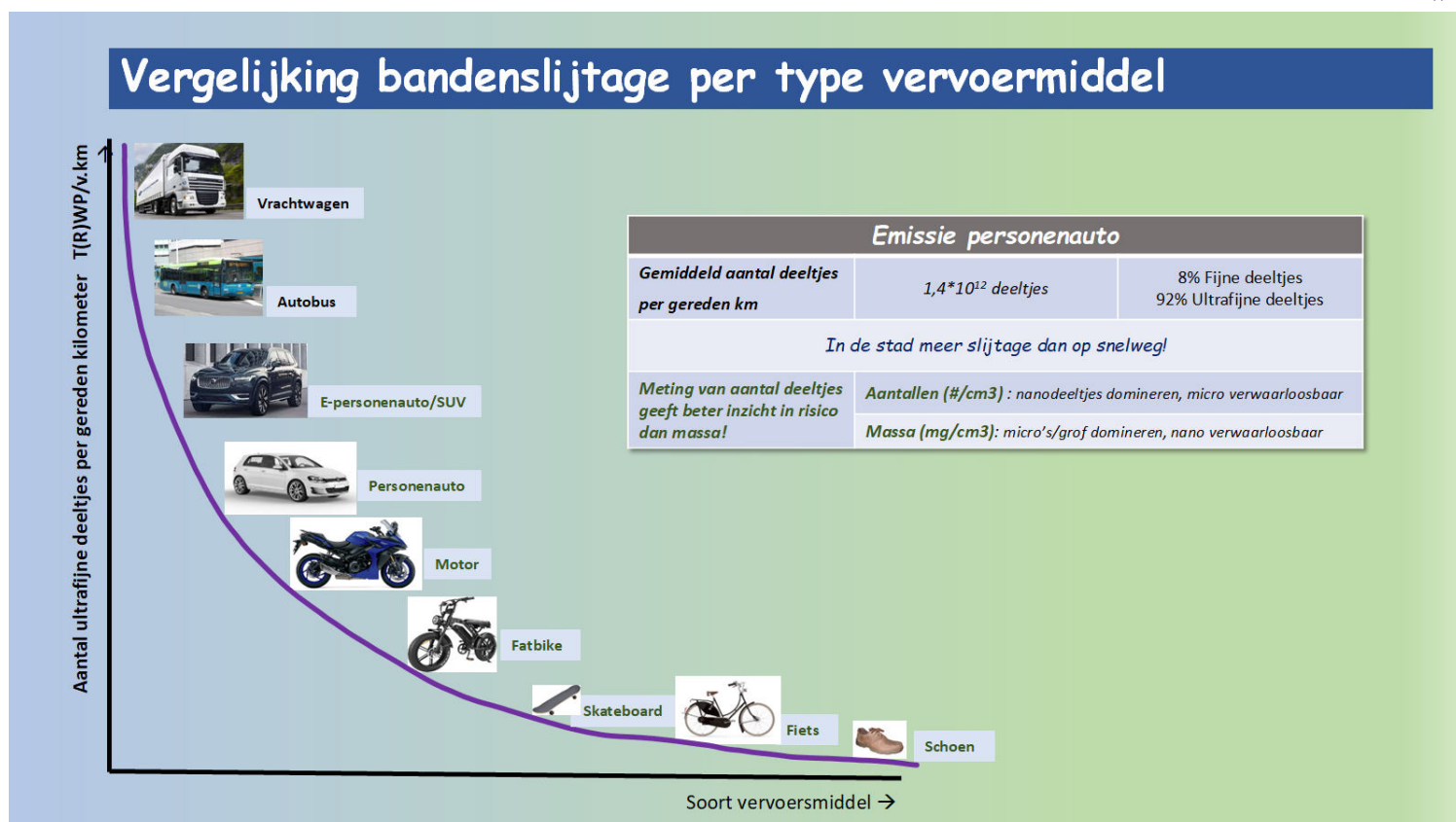
De industrie is vooral geïnteresseerd in wat er in de band wordt gestopt. Zij voert een balanceer-act uit tussen de veiligheid op de weg en risico's voor gezondheid en milieu. Zij hanteert daarbij de magic triangle van rolweerstand, grip op de weg en slijtvastheid. De regelgevers richten zich op de beheersing van emissies en veiligheid en ontwikkelen labelsystemen en maatstaven voor geluidsoverlast en grip. De milieubeweging wil vooral de toxische effecten van nanoplastics minimaliseren.

Het onderzoek heeft inmiddels inzichten opgeleverd die tot verkleining van milieu- en gezondheidsrisico's kunnen leiden. Zo blijken nieuwe banden tweemaal zoveel emissie te produceren als oude banden, dat allseasonbanden meer te slijten dan winter- en zomerbanden, banden tijdens hun levensduur 10 tot 30 procent van hun gewicht te verliezen, banden na 40.000 tot 50.000 km versleten en aan vervanging toe te zijn, en bandenslijtage van SUV's en EV's 30% hoger te zijn dan van een personenauto.

De effecten van nano- en microplastics reiken verder

Onder invloed van temperatuur, weersomstandigheden en interactie met andere stofdeeltjes ondergaan nano-

>>

en microdeeltjes veranderingen en verspreiden zich in de lucht en het oppervlaktewater. Amerikaanse onderzoekers hebben aangetoond dat ze massale sterfte onder zalmen veroorzaakten en toxische effecten voor lever en hart zijn ook bij proefdieren aangetoond. De effecten op het menselijk lichaam zijn boven al vermeld.

Voorzorgprincipe

Het is lastig om een causaal verband aan te tonen tussen emissies van nano- en microdeeltjes en al deze verschijnselen. Er spelen veel factoren een rol zoals temperatuur, het wegdek, rijstijl, de leeftijd van de banden en het gewicht van de auto. Daarnaast is een kwantitatieve risicobeoordeling, waarbij de giftigheid wordt vermenigvuldigd met blootstelling anders dan een kwalitatieve zorgbeoordeling. Er geldt weliswaar

een voorzorgsprincipe dat stelt dat als er een vermoeden bestaat dat iets negatieve gevolgen heeft, niet mag worden toegestaan. Maar wat een aanvaardbaar risico is, is een politiek besluit.

Intussen kunnen er wel adviezen gegeven worden: neem gezondheids- en milieurisico's mee in het ontwerp van banden, verlaag het gewicht van SUV's en EV's, verbeter het wegdek en verander het gedrag door vermindering van gereden kilometers, aanschaf van lichtgewicht auto's, snelheidsbeperking, gebruik, onderhoud en niet te snelle vervanging van zomer- en winterbanden.

Na de lezing zag de autoband er toch ineens heel anders uit. Missie geslaagd.

► Jan Simons

Studieadvies kunstgeschiedenis

INTRODUCTIE

Een paar maanden geleden ontmoette ik Henriëtte Ritter op een avond in de tram. We kwamen te spreken over *de Uitdienstbode*, want Henriëtte had mij in 2017 geïnterviewd, toen ik net met (vervroegd) pensioen was gegaan. Ze vertelde dat de redactie versterking kon gebruiken. Het leek me een leuke manier om in contact te blijven met de UvA waar ik ook twee opleidingen had gevolgd.

Eerst had ik midden jaren zestig een mo A Cultuurpedagogiek gedaan, waarna ik in buurthuizen en bij de Stichting De Werkschuit aan de slag kon in de kunstzinnige vorming. Toen ik een paar jaar in verschillende Amsterdamse wijken gewerkt had, wilde ik meer verdieping en schreef me in voor de studie Kunstgeschiedenis.

Na mijn afstuderen in 1987 was het lastig om fulltimewerk te vinden als kunsthistoricus. Via een uitzendbureau kwam ik terecht op de afdeling Personeel en Organisatie van de Letterenfaculteit in het Bungehuis. Het was een parttimebaan en ik kon daarnaast onderzoek doen, schrijven en af en toe een cursus of lezing geven. Na een jaar kreeg ik de kans om studieadviseur/coördinator te worden bij wat toen de bovenbouwopleiding Culturele Studies heette. Een geweldige vakgroep en een leuke baan. Tenslotte, na wat reorganisaties eindigde ik mijn loopbaan als studieadviseur Kunstgeschiedenis op de Oude Turfmarkt.

De kunstgeschiedenis blijft me nog steeds bezighouden zo blijkt ook na mijn pensionering, dus dat was een goede studiekeuze.

► Marijke de Groot

Een concert van Pioniers

CONCERT

Medio juni 2025 was het weer tijd voor de halfjaarlijkse concertserie van het Sweelinck Orkest, of, zoals het officieel heet, *Het UvA-orkest J. Pzn Sweelinck*. Drie concerten dit keer: in Utrecht in de Geertekerk en in Amsterdam in de Singelkerk (speciaal voor de UvA-senioren) en de Grote Zaal van het Concertgebouw. Dit verslag heeft betrekking op het laatste, dat op 17 juni plaatshad.

Concertbezoek is behalve een cultureel genoegen ook een manier om het publiek op te voeden. Zo moeten de samenstellers van het programmaboekje althans hebben gedacht, toen zij daarin een onderdeel *Do's en don'ts bij een klassiek concert* opnamen. En dan zie je meteen dat stichting nut heeft, maar niet altijd het gewenste effect. Zo was *Wanneer moet ik klappen?* een van de onderwerpen: "Na elk stuk mag u klappen als u het mooi vond of als u zich door groepsdruk genoodzaakt voelt. Dit wordt door het orkest, de solist en de dirigent zelfs als 'uitermate prettig', 'een feestje' en 'ja leuk, hoor, mag ik nu naar de wc of heb je nog meer vragen voor dat programmaboekje van je?' ervaren."

Tot zover zal niemand verrast opkijken. Dan komt het echter: "Maar pas op! Er zijn ook veel momenten waarop het niet de bedoeling is dat u klapt. Twee vuistregels zijn: neem geen initiatief en bij twijfel nee. Tussen de delen van een symfonie, zoals bijvoorbeeld (sic!) om maar iets

te noemen de Eerste van Sibelius, mag u best in stilte in uw hoofd klappen, joelen zelfs, maar niet hardop. Waarom is dat? Leuke vraag. Deze stukken zijn bedoeld als geheel en daarom wil het orkest het zonder onderbreking spelen."

Uit deze uitgebreide inleiding zal duidelijk zijn dat het tijdens het concert niet helemaal liep zoals de samenstellers van het programmaboekje het voor ogen hadden: tussen enkele delen wérd geapplaudisseerd. Maar dat was dan ook het enige smetje op het concert, naast het feit dat de zaal, vermoedelijk als gevolg van de zoveelste treinstaking, meer gaten vertoonde dan je zou verwachten.

"Pionier" was het thema van de serie concerten, waarbij het UvA-orkest voor de tweede keer onder leiding van Jurjen Hempel speelde. Orkestvoorzitter en hoboïst Jonas Niesten benadrukte tijdens zijn inleidend praatje dat het orkest "ontzettend blij met hem is". En dat is te horen. Hoe het thema "Pionier" zich in de gekozen stukken vertaalde, werd uit Niestens verhaal niet goed duidelijk. Maar dat Hempel als een gouden greep mag worden beschouwd, bewees ook dit concert. Zijn strakke hand manifesteerde zich al bij het eerste stuk: de *Achtste Symfonie* van Franz Schubert (1797-1828), beter bekend

»

als de *Unvollendete*. Misschien had het orkest naar de maatstaven die tegenwoordig bij de uitvoering van werken uit het begin van de negentiende eeuw worden gehanteerd, iets te veel strijkers. Maar de celli en contrabassen kwamen bij de eerste noten prachtig uit de diepte en hun hogere collega's namen het met een smetteloze klank voorbeeldig over.

De aansluitende blazerssoli rechtvaardigden de speciale aandacht bij het applaus zonder meer. Sterk was het orkest vooral ook in de door Schubert voorgeschreven stiltes, die de spanning naar de volgende passages goed opbouwden.

Voor een deel van het publiek was de symfonie na het eerste deel kennelijk al (on)voltooid, want in weerwil van de do's-and-don'ts begon het te klappen. Gelukkig lieten de musici zich daardoor niet uit het veld slaan. Overigens zijn sommigen van mening dat Schubert bewust slechts twee delen heeft gecomponeerd. Volgens een groot muzikkenner als Jan Willem de Vriend (vele jaren artistiek leider van Combattimento Consort Amsterdam) berust de bijnaam van de symfonie dan ook op een misverstand.

De tweede componist op het programma was Benjamin Britten (1913-1976). *Peter Grimes* mag als een van de grootste opera's van de twintigste eeuw worden beschouwd. Britten zorgde daarmee in 1945 voor een heropleving van de Britse operacultuur en was in die zin zeker een pionier. Het tragische verhaal van de van moord verdachte visser Peter Grimes wordt in de loop van het werk geaccentueerd door vier tussenspelen, bekend als de *Four Sea Interludes*, in dit concert uitgevoerd. Ieder daarvan heeft een eigen karakter, met stemmingen, ritmes en soms scherpe en ijle klanken, waarmee de musici al hun vermogens wisten te etaleren. Van de dageraad verplaatsen de tussenspelen zich via de zondagochtend en het maanlicht naar het heftige laatste deel, waarin de storm tot volle ontplooiing komt. Dat deze beelden vooral symbolisch zijn voor de strijd van de hoofdrolspeler, wordt nog duidelijker, als je de volledige opera ziet en hoort.

Anders dan bij de volledige opera werden de vier tussenspelen zonder onderbreking (en dus zonder ongewenst applaus...) ten gehore gebracht. Meer nog dan na Schuberts symfonie zette dirigent Hempel de uitblinkers tijdens het applaus speciaal in het zonnetje. Opvallend was trouwens dat hij tussen Schubert en Britten niet naar de dirigentenkamer verdween, maar bij het orkest bleef staan, terwijl het zich voor het volgende stuk inrichtte.

Na de pauze reisden we naar Finland. In 1899 zuchtte dat land nog onder Russische bezetting. Het was ook het jaar waarin Johan Julius Christian (beter bekend als 'Jean') Sibelius (1865-1957) zijn *Eerste Symfonie* schreef.

De composities van de meest bekende Finse componist worden nog weleens denigrerend als 'Finse houthakkersmuziek' afgedaan. Dat ligt misschien aan de Finse natuur en aan de logge manier waarop orkesten de partituren soms ten gehore brengen. En inderdaad bevat ook Sibelius' eerste symfonie breed uitgesponnen muzikale beelden van bevroren meren en mistige bossen en komt het stuk in een sombere en tragische stemming zonder uitbundige akkoorden tot zijn einde. Maar tussendoor is na de fraaie inleiding van klarinet en roffelende pauken meer dan genoeg van mooie klanken en dynamische ritmes en uitbarstingen te genieten. Het orkest kwam daarbij, kundig opgezweept door Hempel, in al zijn geledingen tot volle ontplooiing. Terecht zette de dirigent alle instrumentgroepen bij het applaus in het zonnetje. En ook hier liet het orkest zich door de twee keer 'tussenapplaus' niet uit het veld slaan.

Afgelopen zomer is het UvA-orkest J. Pzn Sweelinck op tournee gegaan naar Oostenrijk, Kroatië en Slovenië. De bezoekers zullen er ongetwijfeld van hebben genoten.

► Willem F. Korthals Altes

Margot las over ouderdom en doodgaan

BOEK

De Amerikaanse journalist Michael Kinsley kreeg de ziekte van Parkinson toen hij 43 was. Hij voelde zich meteen veel ouder dan zijn leeftijdgenoten. Toch publiceerde hij pas toen hij 65 was *Old Age. A Beginner's Guide*, in 2016 vertaald uitgegeven als *Ouderdom. Een gids voor beginners* (Balans). Doelgroep is de generatie van tussen 1946 en 1964: de babyboomers. Kinsley schrijft over gezond ouder willen worden en over de onherroepelijke dood. Net als Marli Huijer in *De toekomst van het sterven* (Pluim, 2022), waarover ik eerder al schreef (jaargang 11, nummer 1).

Een snelle dood

Kinsley signaleert dat de meeste mensen een snelle pijnloze dood voor ogen staat, zoals bij een hartinfarct. "Desnoods een ongeluk door een bloempot van achthoog op je hoofd, weg ben je." Maar, stelt hij, het komt het slachtoffer misschien wel goed uit om zo plotseling te overlijden, maar voor de nabestaanden is het een ramp. Ze hebben geen gelegenheid gehad afscheid van je te nemen. Daar kunnen ze nog lang last van hebben.

In plaats van een plotselinge dood, lijkt het Kinsley beter om min of meer weg te sterven. Ook stelt hij voor de tijd te benutten voor het afscheid van je dierbaren, het regelen van je begrafenis en het verder orde op zaken stellen.

'een bloempot van achthoog op je hoofd, weg ben je'

Veelvoorkomende doodsoorzaken

Volgens Amerikaanse statistieken over zelfmoord, moord, ademhalingsziekten en andere doodsoorzaken staan hartkwalen en kanker bovenaan. Elk verantwoordelijk voor een kwart van de sterfgevallen. De parkinson verloopt bij Kinsley, zoals hij zegt, zo traag, dat hij op zijn tachtigste evengoed aan een van die twee ziekten kan bezwijken. Als het fataal is kent kanker, naar zijn zeggen, zelden een stijlvol verloop. Een hartaanval kán een snelle dood betekenen. Maar evengoed volgt er een akelige, lange nasleep. Ook in Nederland zijn de meest voorkomende doodsoorzaken kanker en hart- en vaatziekten. En dementie. Kinsley benadrukt in vele toonaarden hoe afschuwelijk het hem lijkt om ooit dementie te krijgen. Maar iedereen die ouder wordt dan vijftig heeft grofweg vijftig procent kans om eraan te sterven, zegt hij. De kans daarop bij tachtigplussers in Nederland zou rond de vijftwintig procent bedragen, bij negentigplussers veertig. Waar dat verschil aan toe te schrijven valt, is niet duidelijk.

De cruciale leeftijd

Geen enkele dood is fijn, maar hij komt onherroepelijk. Huijer vertelt over de Amerikaanse oncoloog Ezekiel Emanuel, die vijftenzeventig

jaar de juiste leeftijd vindt om te sterven. Want hij wil voor zijn dierbaren van betekenis kunnen zijn zolang hij leeft. Helaas wijzen de cijfers uit dat creativiteit, originaliteit en productiviteit bij verreweg de meeste mensen van die leeftijd zijn verdwenen. Wat hun betekenis voor anderen in zijn ogen ernstig ondermijnt. Ook bieden vanaf die leeftijd medische behandelingen weinig kans meer op gezondheid. Hij wil er dan ook voor waken dat zijn oude dag een vruchteloze strijd tegen de dood wordt. Dat gevecht heeft hij om zich heen al veel te vaak gezien. Vandaar dat hij vanaf zijn vijftenzeventigste alleen nog een behandeling of screening wil ondergaan als die niet bedoeld is om zijn leven te verlengen.

Zorg voor je reputatie

In aanloop naar je sterven valt er behalve je begrafenis en wat je je naasten nalaat nog meer te regelen, aldus Kinsley. Dat is je goede naam, je reputatie. Al heb je daar »

volgens de oude filosofen niets over te zeggen. Maar in dit geval gaat het Kinsley niet om het individu. Het gaat hem om de generatie babyboomers waar velen van ons toe behoren. Dankzij het

'opgezadeld met een negatieve erfenis'

regeringsbeleid van de generatie vóór ons, zo redeneert hij, zijn wij babyboomers onverwacht rijk geworden. Maar tegelijkertijd heeft diezelfde overheid zich enorm in de schulden gestoken. Waardoor de generatie na ons wordt opgezadeld met een negatieve erfenis. Wat voor reputatie krijgt elke afzonderlijke babyboomer, zoals wij ouderen, zodoende aangewreven? Juist. Dat wij potverteerders zijn en hen met de brokken laten zitten.

Kinsleys oplossing is dat babyboomers in groten getale hun maatschappelijke verantwoordelijkheid moeten nemen. Waaraan ze financiële consequenties moeten verbinden. Hij spoort hen daarom aan af te zien van allerlei peperdure medische behandelingen en ruimhartig belasting te betalen over hun vermogen, voordat ze doodgaan. Met als gevolg dat ieders reputatie wordt gered.

Welke lessen leert ons dit? Deels leert het ons hetzelfde als wat filosofen ook al zeggen over ouderdom. Dat we als ouderen sterven aan een reeks meer en minder gangbare doodsoorzaken. Voordat het zover is, worden veel van onze functies minder. Wanneer we zullen sterven en waaraan hebben we niet voor het kiezen. Maar wel kunnen we enige regie nastreven rondom ons levenseinde. De tijd begint voor ons ouderen te dringen, ook al zijn we nog helder en gezond. Waar we die tijd ook verder aan besteden, laat het in elk geval aan onze naasten zijn, aan afscheid en aan een doordachte regeling van wat we voor wie achterlaten.

► Margot Taal

Weer ánders bij de UvA betrokken

INTRODUCTIE

Toen ik de vraag kreeg of ik belangstelling had om in de redactie van *de Uitdienstbode* zitting te nemen vond ik het meteen een leuk idee om op deze manier met de UvA verbonden te blijven.

Mijn loopbaan bij de UvA heeft veertig jaar geduurd en een verscheidenheid aan functies gekend. In 1985 ben ik begonnen als secretaresse bij de 'Vliegende brigade', een intern uitzendbureau, waardoor ik voor de Secretaris van de UvA kwam te werken. Begin jaren negentig kon ik meedoen aan een omscholingsproces. Via een verkorte hbo-opleiding, gevolgd door een stage bij de Universiteit van Minnesota, kwam ik – terug bij de UvA – terecht bij het projectbureau 'Organisatie & Efficiency'. Daarna werd ik operational auditor bij de afdeling Concern Control en was opnieuw betrokken bij diverse projecten.

In de tien jaar daarna als facilitair manager bij de UB kwam ik dichterbij het primaire proces te staan. Dit inspireerde mij om uiteindelijk zelf ook te gaan studeren. De Geschiedeniscolleges behoren tot mijn leukste herinneringen aan de UvA. Het laatst werkte ik als facilitair manager bij het Allard Pierson, een prachtige plek om dit deel van mijn carrière af te sluiten.

Om redactielid van *de Uitdienstbode* te zijn betekent een andere manier van kijken naar en deelnemen aan de wereld van de UvA.

► Ria Winters

Tijdens mijn promotieonderzoek bij de toenmalige interfacultaire vakgroep Biochemie van de UvA heb ik een samenwerking geïnitieerd met een Japanse onderzoeksgroep en heb ik in 1988 gedurende drie maanden onderzoek gedaan aan de Universiteit van Kyoto, de vroegere hoofdstad van Japan. Mijn onderzoek daar werd gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken, in het kader van de bevordering van onderzoekssamenwerking tussen Nederland en Japan. Nederlanders hebben al eeuwenlang een speciale relatie met Japan. Van 1641-1859 verliepen alle contacten tussen Japan en Europa via de Nederlandse handelspost op Decima, een klein eiland in de haven van Nagasaki. Japan kent een rijke geschiedenis en eeuwenoude tradities en is daarnaast ook één van de grootste economieën ter wereld. De invloeden van Japan zijn overal in de wereld te zien: in de mode, in de muziek, in de sportwereld en niet te vergeten door hun animatiefilms en games.

Mijn verblijf in Japan, op de universiteit en in het dagelijkse leven, was een bijzondere ervaring. Sindsdien ben ik regelmatig teruggekeerd en heb ik een meer dan gemiddelde belangstelling voor Japan. Onlangs zag ik op Netflix de documentaire: *Live to 100: Secret of the Blue Zones*. In deze Blue Zones, waartoe naast Okinawa (Japan) ook Sardinië (Italië), Nicoya (Costa Rica), Ikaria (Griekenland) en Loma Linda (Californië) behoren, wonen bovengemiddeld veel mensen die gezond honderd jaar of ouder worden. Wat hun geheim is voor een lang en gelukkig leven wordt uitgebreid onderzocht. Bewoners van de Blue Zones onderscheiden zich door een aantal belangrijke gewoontes: 1. ze bewegen veel; 2. ze eten lokale en seizoensgebonden voeding; 3. ze vermijden stress en rusten voldoende; 4. ze brengen veel tijd door met familie en geliefden, zorgen voor elkaar om eenzaamheid te voorkomen, praten gewoon met elkaar en niet via sociale media en 5. ze hebben een doel in het leven. Mensen in de Blue Zones zijn zowel fysiek als mentaal gezonder en daarom is er tegenwoordig ook in ons land steeds meer aandacht voor deze gewoontes.

Naast de Blue Zone Okinawa kent eigenlijk heel Japan een hoog aantal 100-jarigen en het aantal groeit ook gestaag. Omdat de levensverwachting steeds hoger wordt en het aantal eenzame ouderen toch toeneemt,

zoeken de Japanners naar nieuwe manieren om de kwaliteit van leven te verbeteren en robots blijken populair te zijn. Het verminderen van eenzaamheid, het voorkomen van cognitieve achteruitgang en het verlichten van mobiliteitsverlies zijn prioriteiten van de robotica in Japan. Het land zoekt al tientallen jaren naar technologische oplossingen voor de economische en sociale gevolgen van het snel vergrijzen van de bevolking en de bevolkingskrimp. Drie robots, die aanwezig zijn in veel Japanse verpleeghuizen, zijn bedoeld om te vermaken, gesprekken aan te knopen en emotionele banden te creëren. Hun namen zijn Pepper, AIBO en PARO. Japanse ouderen vinden echt troost en gezelschap bij deze op mens of dier lijkende robots.

Gezond honderd of ouder

Japan investeert veel geld in toegepast technologisch onderzoek om de demografische veranderingen het hoofd te bieden. Robotica en software transformeren sectoren als landbouw, productie, dienstverlening en kantoorwerk. Arbeidskrapte stimuleert innovaties in sectoren zoals bouw, transport, gezondheidszorg en financiën. De meest succesvolle technologieën richten zich op problemen binnen de samenleving, zoals aanpassingen in gezondheids- en ouderenzorg. Tijdens mijn laatste bezoek aan Japan (2016) was ik een week op werkbezoek aan de Universiteit van Osaka, waar onder andere veel onderzoek plaatsvindt op het gebied van de robotica. Werd ik in 1988 in winkels in Japan bij binnenkomst verwelkomd door echte personen, in 2016 gebeurde dit regelmatig door robots zoals Pepper. Andere opmerkelijke gewoontes van Japanners zag ik daarentegen nog steeds. In Nederland kan je maar beter niet in slaap vallen op je werk, maar in Japan is het heel gewoon dat je even een dutje (ofwel *inemuri*) doet tijdens het werk, waarbij je rechtop blijft zitten of zelfs blijft staan. Een heel belangrijk onderdeel van het Japanse leven is eten. Het eten moet niet alleen lekker zijn, maar het moet er vooral ook goed uitzien. Daarentegen worden veel gerechten al smakkend en slurpend naar binnen gewerkt, de Japanse manier van eten. ► **Bea Krenn**

In rustiger vaarwater

VAN HET BESTUUR

Na een roerige periode zijn we met de UvA-senioren in rustiger vaarwater gekomen. Daarin moeten we nog wel onze positie bepalen en de weg weten te vinden. In ieder geval is zeker dat de UvA-senioren sinds begin 2025 niet meer onder de AUV vallen, maar aansluiting gevonden hebben bij Alumni-relaties (en Universiteitsfonds, van waaruit wij op een aantal terreinen bij het organiseren van onze activiteiten worden ondersteund. We zijn tevreden over hoe dat tot nu toe vorm krijgt. Zorgelijk is wel dat er problemen zijn bij het vinden van iemand (binnen de UvA voor het vormgeven van *de Uitdienstbode*. Toen er uiteindelijk iemand was gevonden, bleek dat slechts van korte duur te zijn.*

Door de wijzigingen in de organisatie is ook ons e-mailadres gewijzigd, dat is nu senioren@uva.nl. Hier moeten alle berichten die u aan het bestuur wilt sturen of die betrekking hebben op de UvA-senioren, naar toe. Het bestuur kan (nog) niet zelf in de betreffende mailbox kijken, maar medewerkers van Alumni-relaties doen dat en ondernemen actie op het bericht of stellen het bestuur op de hoogte.

* Maar wel zolang dat Maaike van Helden ook dit 13.1-2 nummer kon maken - red.

Belangrijk is dat het bestuur in zijn laatste vergadering heeft besloten dat het lidmaatschap van de UvA-senioren ook openstaat voor oud-medewerkers die op het moment van pensionering niet bij de UvA werkzaam waren, maar zich wel nog steeds verbonden voelen met de Universiteit van Amsterdam. Kent u zulke oud-collega's laat ze weten dat zij welkom zijn en zich kunnen aanmelden door middel van een e-mail naar senioren@uva.nl.

Door het trieste overlijden van Ruud Bleijerveld moest het programma in de eerste helft van 2025 gewijzigd worden, waardoor de gewoonlijk in april geplande excursie niet is doorgegaan. We hebben dit weten goed te maken door naast de zomerexcursie in augustus, nog een tweetal excursies te organiseren; in oktober naar de nieuwe Universiteitsbibliotheek op het BG-terrein en in november naar het gerenoveerde gebouw van De Nederlandsche Bank op het Frederiksplein. Op 24 september was er een lezing van Claes de Vreese en het jaar wordt zoals gewoonlijk afgesloten met de kerstlunch (17 december) in Arti et Amicitiae.

Namens het bestuur van de UvA-senioren,
Kees Piena, voorzitter

Publicerende academici weten dat je veel geduld moet hebben. Je stuurt een bijdrage in voor een toonaangevend tijdschrift en je mag blij zijn als die na anderhalf of twee jaar gepubliceerd wordt. In de wetenschappelijke wereld kan het zelfs nog meer uitlopen. Soms moet je drie of vier jaar wachten voordat je de publicatie in handen hebt. De redactie van dUb vindt meer dan vier maanden wachten al gortig. Gewoonlijk komt er in het voorjaar, vóór de zomer en in het najaar een dUb-aflevering uit. Aangedragen bijdragen worden niet doorgeschoven; ze worden meteen meegenomen in de redactie van het eerstvolgende nummer. De meeste auteurs van dit nummer hebben echter meer dan een half jaar geduld moeten hebben en zelfs een aflevering zonder hun bijdrage voorbij moeten zien komen. Het nulnummer ging voor.

Maar nu is hier toch echt een volgend nummer van de dertiende jaargang, met alle bekende items. We danken Henriette Ritter, Marian Schilder, Bea Krenn, Margot Taal, Lidie Koeneman voor hun geduld. De items waarop u als lezer evengoed lang hebt moeten wachten, zijn de volgende: een prettig gesprek, dit keer met Christel van Rooy; een stuk UvA-Erfgoed, nu over kinine; het getal, deze keer 100; de aandacht voor een publicatie over ouder worden, in casu van parkinsonpatiënt Michael Kinsley, en een verslag van de voordracht van vader en zoon Blom. Door het uitstel van 13.1 hebben we verslagen bedoeld voor 13.2 naar voren kunnen halen. Met de bijdrage van Jan Simons

over de aprillezing van Pieter van Broekhuizen, een bijdrage over de lezing in mei van Victor Kal en met het memoreren van het concert in juni houden we de chronologie van de gebeurtenissen intact.

Dankzij de meerdere optredens van het Sweelinckorkest was onze muziekcriticus Willem Korthals Altes toch in staat om verslag te doen van een uitvoering. Alleen de aanwezige UvA-senioren kunnen nagaan of zij een betere beurt maakten door tussendoor niet te klappen en dus gehoor te geven aan de do's-and-don'ts uit het programmaboekje.

Om het nummer te complementeren hebben we John Kleinen gevraagd om weer een foto en Kees Piena om bestuursmededelingen. Met dit redactioneel erbij hebben we zoveel voorschot genomen op 13.2 dat we deze aflevering hebben omgedoopt tot 13.1-2.

Niet alleen zijn wij blij met de enthousiaste reacties op het weer uitkomen van de *dUb*. Ook met de complimenten voor de vormgeving zijn wij ingenomen. Maar het mooiste is toch wel dat de redactie van drie naar zes leden is uitgegroeid. Onze jongste leden stellen zich aan u voor. Zij konden bovendien meteen als verslaggevers optreden: Marijke de Groot en Ria Winters gezamenlijk van de lezing over Nietzsche en Lidie Koeneman van de lezing over een familieverleden. We gaan gesterkt door met een afronding van de dertiende jaargang en denken al aan de veertiende.

► Agnes Schreiner

Agenda

17 DECEMBER

Eindejaars/kerstlunch bij Arti et Amicitiae

JANUARI 2026

Uitkomen van dUb 13.3

Colofon

Hoofdredacteur a.i.:

Agnes Schreiner

Redactie:

Marijke de Groot, Lidie Koeneman, Madzy Koudstaal, Menno Polak, Jan Simons, Ria Winters

Fotografie: Madzy Koudstaal, tenzij anders vermeld.

Ontwerp & lay-out: Maaïke van Helden

Vragen of opmerkingen?

Stuur een e-mail naar:

uva.uitdienstbode@gmail.com